

В Бамако – через Завизів і Могиляни: шлях археолога

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Сто десять років тому – 23 березня 1908 р. – у с. Мирогоща на Дубенщині народився Юрій Шумовський – відомий український вчений-археолог, палеонтолог, антрополог і етнограф, православний священник. Він став найвідомішим із чисельних дітей (чотирьох синів і двох дочок) мирогощанського священника Федора Шумовського і його дружини Марії із Ціхоцьких (випускниці жіночого училища при Острозькому Кирило-Мефодіївському братстві).

Старший син Арсен Шумовський (1887 – 1967 рр.) – фронтовий офіцер-аеронавт у Першу світову війну, вояк армії УНР, інженер-технолог за освітою (учень Євгена Патона), конструктор у галузі локомотивобудування і зварювання на підприємствах Чехії і Польщі, а по війні – у Франції і Канаді. Голова Товариства «Волинь» та Інституту дослідів Волині у Вінніпезі – інституцій, що в 1964 р. видали історичну монографію Петра Шумовського «Остріг», про яку мова далі.

Другий із братів Павло Шумовський (1899 – 1983 рр.), був інженером-агрономом за дипломом і біологом-генетиком у галузі зоотехнії за науково-освітньою діяльністю у Львові, а по Другій світовій війні – у Франції. У 1944 р. вчений був обраний членом Української Голловної Визвольної Ради – політичного представницького органу керівництва повстансько-підпільним рухом.

Третій із братів Петро Шумовський (1902 – 1966 рр.) – український лікар-фтизіатр в Польщі і Британії, любитель-дослідник історії України. Він – автор історичної монографії «Остріг», виданої за сприяння очолюваних старшим братом Арсеном українських організацій вихідців із Во-

лині у Вінніпезі. Цю книгу високо оцінювали і сучасники її публікації у 1964 р. (наприклад, професор Наталя Полонська-Василенко), і автори початку XXI ст. (професори Микола Ковальський і Василь Ульяновський). Петро Шумовський – випускник Острозької чоловічої гімназії – присвятив свою працю «колишнім товаришам із Острозької гімназії, особливо тим, що в 1917 – 1918 рр. належали до «Січі імені Ів. Богуна» при тій же гімназії та товаришкам із «Кирило-Мефодіївського братства в Острозі».

Активними діячками українського музичного життя і музичної освіти були сестри Шумовські – Анастасія (1889 – 1983 рр.) і Олександра (1896 – 1985 рр.). Молодша з них гастролювала із жіночим квартетом країнами Європи, викладала у Паризькій консерваторії, написала ряд музичних п'єс для фортепіано, для дитячих і жіночих голосів, а також творів церковної музики.

Юрій Шумовський був наймолодшим із дітей мирогощанського панотця і єдиним з них, хто обрав у житті шлях церковного служіння. Після кількох років навчання в Дубенській гімназії він поступив у Кременецьку духовну семінарію, яка саме в ті роки «цілком зукраїнізувалася», як згадував пізніше сам Ю. Шумовський – активний учасник українських мистецьких гуртків і навіть таємної організації «Пласту» серед кременецьких семінаристів. Вищу освіту волинянин здобував на відділенні православної теології Варшавського університету, де церковно-слов'янську мову і палеографію викладав йому Іван Огієнко – видатний дослідник острозького друкарства, колишній випускник-екстерн гімназії в Острозі, засновник і перший ректор Кам'янець-Подільського універ-

ситету, міністр УНР. Якийсь час Ю. Шумовський був асистентом знаменитого професора в опрацюванні матеріалів церковної палеографії. Водночас з богословськими і церковно-історичними дисциплінами студент із Волині прослухав університетські курси з археологічних предметів, які його давно зацікавили, і звернув на себе увагу провідних варшавських археологів.

Ще до вступу на варшавські університетські студії з богослов'я, Ю. Шумовський познайомився (а пізніше одружився) з дочкою священника с. Завизів на Острозьчині о. Лопуховича Марією. Відвідування батьківщини майбутньої дружини він поєднав з науковими інтересами. Поблизу Завизова у Могилянах молодий дослідник відшукав декілька досить великих шматків бурштину. «Пізніше, як археолог, я часто тут проводив розкопки і мав багато знахідок нашої стародавньої культури».

Після університету і отримання магістерського ступеня з теології Ю. Шумовський був висвячений на православного священника – на посаді помічника настоятеля при батькові у рідному селі. Також він викладав у школах Дубна, Рівного, Ковеля. Водночас за рекомендацією своїх університетських професорів отримав повноваження делегата Державного археологічного музею у Варшаві по Волинському воєводству, що дало йому право на самостійні наукові дослідження по всій Волині. Найвідоміше його відкриття цього часу – знахідка решток мастодонта у с. Вільгір.

За радянської влади Ю. Шумовський став науковим співробітником Рівненського краєзнавчого музею, який йому випало очолити в роки німецької окупації Рівного. В цьому статусі він надавав допомогу і рекомендації із врятування пам'яток історико-культурної спадщини Острозькому історичному музею та його керівнику Й. Новицькому.

За радянської влади Ю. Шумовський став науковим співробітником Рівненського краєзнавчого музею, який йому випало очолити в роки німецької окупації Рівного. В цьому статусі він надавав допомогу і рекомендації із врятування пам'яток історико-культурної спадщини Острозькому історичному музею та його керівнику Й. Новицькому.

В Бамако – через Завизів і Могиляни: шлях археолога

Далі, як і братів, його чекала доля вигнанця. На відміну від більшості земляків, він отримав можливість працювати відповідно свого фаху та покликання і навіть утримувати себе із наукових занять. Місцями його праці стали Музей доісторичної археології в німецькому місті Фрайбург, пізніше – Інститут людини у Парижі. У 1951 – 1956 рр. Ю. Шумовський працював на Чорному континенті, проводив археологічні розкопки у Французькому Судані (нині Республіка Малі), очолював музей його столичного міста Бамако. Дослідження Ю. Шумовського стали етапними у вивченні минулого Африканського континенту.

Через хворобу вчений змушений був залишити Африку і відбути у Європу. Пізніше він перебрався в США, де отримав українську православну парафію і зміг повернутися до душпастирської праці. Водночас наш земляк викладав університетські курси археології, антропології та етнології.

Помер вчений-священик у м. Саванна (США) у 2003 р. Його мемуари, безумовно, зацікавлять і дослідників, і масового читача.